

Topstyring og taltyranni kom ind ad bagdøren

Topstyring, læringsmål og standardisering har over tre årtier indtaget uddannelsesinstitutionerne i det skjulte. Idéerne er blevet spredt så langsomt, at de er gået under radaren, lyder det fra forskere i ny bog.

Sand eller ej, så er historien velkendt: Man putter en frø ned i en gryde med koldt vand, der ganske sagte varmes op til kogepunktet. Før frøen ved af det, dør den af varme. Temperaturen steg så langsomt, at den aldrig opdagede, at noget var galt.

Det samme princip gælder udviklingen på uddannelsesområdet, skriver en række uddannelsesforskere i bogen "Glidninger - "usynlige" forandringer inden for pædagogik og uddannelser".

De beskriver, hvordan dansk uddannelsespolitik over de seneste tre årtier er blevet mere topsty-

ret, standardiseret og målorienteret. Og det er sket med så små skridt, at udviklingen er gået under radaren for både forskere, politikere og undervisere.

"Før 80'erne talte vi om uddannelse som en dannelsesproces, der handlede om kultur, sprog, demokrati og udviklingen af mennesket. Nu er målet at skabe læring, der giver resultater, som kan måles og sammenlignes. Man uddanner ikke længere borgere i et demokratisk samfund, men talenter til arbejdsmarkedet", siger lektor emeritus Lejf Moos, redaktør på bogen, der indeholder bidrag fra 10 forskere fra Danmarks Institut for Pædagogik og Uddannelse på Aarhus Universitet.

"Glidninger - "usynlige" forandringer inden for pædagogik og uddannelser" kan hentes gratis her: http://edu.au.dk/fileadmin/edu/Udgivelser/Eboger/Ebog_-_Glidninger.pdf

"Det er et meget markant skifte, der er et resultat af en lang række løbende ændringer, som hver især har været så små, at vi ikke har lagt mærke til dem eller tillagt dem nogen særlig betydning. Man kan ikke pege på én enkelt ting eller aktør, der har skabt udviklingen. Det er derfor, vi kalder det glidninger. Forandringerne er fløjet under radaren og har derfor ikke været til diskussion", siger Lejf Moos.

Fra armlængde til detaljstyring

For eksempel blev det set som et pludseligt og radikalt nybrud, da universitetsreformen i 2003 gjorde universiteterne til selvstændige institutioner med bestyrelser med repræsentanter fra erhvervslivet. Men faktisk havde den grundlæggende idé været undervejs helt siden 1960'erne, viser en analyse i bogen af adjunkt Lise Degn.

Før 1960'erne var armlængdeprincippet mellem universiteter og stat ganske klart i både Danmark og de øvrige OECD-lande. Dengang var tanken, at "jo færre afbrydelser og jo mindre indblanding, desto mere (bedre) viden", skriver Lise Degn i bogen. Det var viden for videns skyld.

I 1960'erne spredte der sig imidlertid en ny tanke i OECD. Universiteterne skulle nu bidrage med løsninger på store samfundsudfordringer som arbejdsløshed og økonomisk vækst. Det krævede central planlægning af universiteternes arbejde, lød det, og derfor måtte de enkelte landes regerin-

Lejf Moos blev inspireret til at undersøge glidninger i uddannelsessektoren, da han læste en kort artikel af den polske sociolog Zygmunt Bauman, der undrede sig over, hvordan synet på marginaliserede grupper har ændret sig i vestlige lande.

Foto: Morten Holtum

ger begynde en stærkere styring af universiteterne.

Idéen dukkede så småt op i Danmark i 70'erne, men slog først for alvor igennem med det oversete, men afgørende Wandel-udvalg, der i 1985 fik til opgave at komme med anbefalinger til en revision af styrelsesloven. I udvalgets rapport blev universiteterne nu omtalt som "vidensproducenter og som effektive samarbejdspartnere for både regeringen og industrien" med det formål at skabe større vækst og velstand i samfundet. "Øget samarbejde med industrien, mere eksplicit økonomisk orientering og et stærkt fokus på teknologi fremhæves som vejen ud af dødvandet", skriver Lise Degn.

Det viser, at selv om det hverken skete gennem reformer eller formel regulering, så ændrede forståelsen af universiteternes rolle og ledelse sig markant i 70'erne og 80'erne, siger Lise Degn. Og den samme idé dukkede altså op i både OECD og Danmark på forskellige tidspunkter. Og det var den idé, der skabte det idémæssige grundlag for ikke bare universitets-

Den store forskel på universiteterne i dag og i 60'erne er, at de i dag forventes at bidrage med løsninger på de store samfundsproblemer, hvad end det handler om klima eller økonomisk vækst, siger adjunkt Lise Degn.

reformen i 2003, men også de tanker og diskussioner, vi har om universiteternes formål i dag.

"Meget gamle idéer kan have stor betydning for, hvad der sker med og på universiteterne i dag, og hvilke nye idéer der er mulige. Når man laver politiske reformer, handler det altså ikke bare om, at en regering pludselig vil noget nyt. De store forandringer har typisk været i gang i lang tid som idéer, der er gledet frem og tilbage", forklarer Lise Degn.

Uddannelse er blevet en konkurrence

Der er sket glidninger mod mere målorientering, topstyring og standardisering i alle lag af uddannelsessektoren, påpeger Lejf Moos. Børnehaverne har læreplaner og sko-

"Man uddanner ikke længere borgere i et demokratisk samfund, men talenter til arbejdsmarkedet".

Lejf Moos, lektor emeritus og redaktør

leforberedelse, folkeskolen sigter efter gode resultater i Pisa-målingerne, og universiteterne styres stramt med kontraktmål og økonomiske incitamenter til effektiviseringer.

Det er i første omgang globaliseringen, der er årsagen til de mange forandringer, der kommer snigende, siger Lejf Moos.

"Når vi bliver tættere forbundet på en global markedsplads, så bliver det afgørende at være konkurrencedygtig. Det kommer også til at gælde uddannelsessystemet, som skal producere arbejdskraft og viden, der kan klare sig op mod de bedste i verden", siger Lejf Moos.

Transnationale organisationer som EU-Kommissionen og OECD er i stigende grad begyndt at udvikle nye målemetoder på uddannelsesområdet, og de spreder nye idéer om arbejdsformer. Pisa-målingerne er et godt eksempel på en metode, der er udtænkt i OECD og i dag har enorm indflydelse, forklarer han.

"Det er ikke sådan, at OECD giver klare retningslinjer for, hvordan de enkelte stater skal styre uddannelsesområdet. Men OECD skaber nogle værktøjer og begreber, der begrænser handlemulighederne, hvis man først vælger at bruge dem, fordi de udelukkende forholder sig til det, der kan måles og sammenlignes internationalt", siger han.

"Det er derfor, de individuelle arbejdsformer og skriftlige opgaver vinder frem. Det er lettere at måle, og konsekvensen er, at resultatet af undervisningen bliver vigtigere end processen. Og uddannelserne bliver mere ensartede, fordi de skal kunne sammenlignes ikke bare på tværs af landet, men på tværs af verden", siger Lejf Moos.

Og den glidende, skjulte udvikling mod mere dataindsamling og kontrol vil kun blive stærkere i takt med den digitale udvikling, vurderer han.

"Digital stordrift vil vinde frem for at få mere for pengene. Det passer ind i en logik, hvor uddannelse handler om resultater, der ser godt ud i et søjlediagram. Og fordi vi bruger teknologierne i hverdagen i privatlivet, har vi også lettere ved at acceptere dem på uddannelsesinstitutionerne. Vi lægger mindre mærke til dem og registrerer derfor ikke de glidninger, der sker". ■